

RESTRUKTURIRANJE KREDITNOG PORTFELJA HRVATSKIH BANAKA- UZROCI I POSLJEDICE

Cvitković, Andrea

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:891114>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-17**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**RESTRUKTURIRANJE KREDITNOG
PORTFELJA HRVATSKIH BANAKA- UZROCI I
POSljedICE**

Mentor:

Doc.dr.sc. Roberto Ercegovic

Studentica:

Andrea Cvitković,1133187

Split, rujan, 2016.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. ULOGA BANAKA U FINANCIRANJU PROIZVODNIH I POTROŠAČKIH DEFICITA	2
3. ANALIZA STRUKTURE KREDITNOG PORTFELJA HRVATSKIH BANAKA.....	5
4. UZROCI RESTRUKTURACIJE KREDINOG PORTFELJA HRVATSKIH BANAKA	15
5. POSLJEDICE NA FINANCIJSKI I REALNI SEKTOR GOSPODARSTVA.....	18
6. OČEKIVANJA BUDUĆIH TRENDOVA	23
7. ZAKLJUČAK.....	27
LITERATURA	28
POPIS TABLICA	30
POPIS SLIKA.....	31

1. UVOD

Tema ovog rada je restrukturiranje kreditnog portfelja hrvatskih banaka - uzroci i posljedice. Kreditni portfolio može se promatrati kao skup uložениh djelova, odnosno skup pojedinačnih kreditnih proizvoda. Ako kreditni proizvodi obuhvaćaju kredite klijenata, garancije izdate u njihovu korist, avalirane mjenice, razne oblike obveznica, tada je reč o kreditnom portfoliju koji sadrži portfolio garancija, obveznica, mjenica, itd. Prema tome, portfolio je kombinacija imovinskih djelova kojima menadžment može upravljati sa ciljem maksimiranja rentabilnosti, odnosno prinosa na svoje aktive uz određeni kontrolirani stupanj rizika.

Cilj rada jeste utvrditi uzroke restrukturiranja kreditnog portfelja banaka te posljedice na financijski i realni sektor hrvatskog gospodarstva. Poblize je objašnjeno što je to kredit, njegove vrste, vrijednosni papiri, definiran je portfelj, njegovi rizici i prinosi.

Kako bi se ostvarili ciljevi ovoga istraživanja, u ovom istraživanju se koriste primarni i sekundarni izvori podataka. Sekundarni podaci su informacije koje već negdje postoje, ali su prikupljene u neku drugu svrhu. Primarni podaci se sastoje od informacija koje su prikupljene za specifičnu svrhu koja je u tom trenutku važna. Pri istraživanju postavljenog problema i izradi rada koristile su se sljedeće metode: metoda kompilacije (korišteni su već poznati podaci pojedinih autora iz njihovih prijašnjih istraživanja), metoda analize i sinteze (sakupljeni podaci i informacije analizirani su, te su na osnovi analize doneseni zaključci o razmatranom problemu istraživanja).

Rad je podijeljen u 7 poglavlja. U prvom poglavlju, odnosno u uvodu prikazano je kako je rad podijeljen, njegova svrha i cilj, znanstvene metode. U drugom dijelu objašnjeno je zašto je kreditiranje važno u proizvodnim i potrošačkim deficitima. U trećem dijelu obrađeno je kreditiranje i uloga kredita u Hrvatskoj. U četvrtom i petom poglavlju skrenula se pozornost na uzroke rekonstrukcije kreditnog portfelja hrvatskih banaka i posljedice na gospodarstvo. U pretposljednem dijelu pozornost je na budućim trendovima kreditnog portfelja. Sedmo poglavlje ujedno je i zaključak koji predstavlja sintezu cjelokupnog rada.

2. ULOGA BANAKA U FINANCIRANJU PROIZVODNIH I POTROŠAČKIH DEFICITA

Najatraktivniji su oni krediti koje banke nude u suradnji s domaćim institucijama poput Hamag Investa, Hrvatske banke za obnovu i razvitak (HBOR), ili u suradnji sa stranim, poput Svjetske banke. S obzirom na to da je hrvatsko gospodarstvo već godinama u velikim problemima, kompanije kreditima pokušavaju održati svoje poslovanje. Najtraženiji krediti u bankama su zajmovi za obrtna sredstva, a najatraktivniji su oni krediti koje banke nude u suradnji s domaćim institucijama poput Hamag Investa, Hrvatske banke za obnovu i razvitak (HBOR), ili u suradnji sa stranim poput Svjetske banke ili Europske investicijske banke.

Posebno su atraktivni proizvodi u suradnji s drugim financijskim i institucijama države (EIB, EBRD, HBOR, Lokalni projekti razvoja malog gospodarstva i mikrokreditiranja, Program razvoja gospodarstva) koji omogućavaju povoljnije uvjete financiranja. Na primjer Erste banka je potpisala ugovore s jedinicama lokalne i regionalne samouprave te Ministarstvom gospodarstva o suradnji na projektima financiranja malog i srednjeg poduzetništv. Naglašavaju da kamatnu stopu subvencionira i Ministarstvo gospodarstva, ali i županije i gradovi uključeni u ovaj projekt. Sukladno tome, a i trenutačnim tržišnim uvjetima kamatna stopa na ove kredite je vrlo konkurentna i iznosi u prosjeku $3M \text{ EURIBOR} + 6,5$ posto, a uz subvencije koje se kreću od dva do četiri posto, u konačnici za poduzetnika može značiti mogućnost dobivanja kredita s kamatnom stopom od 3 do 4 posto. Riječ je o namjenskim kreditima za kupnju, izgradnju ili uređenje gospodarskih objekata, nabavku opreme, dijelova, financiranja jednog dijela obrtnih sredstava.

Ako je riječ o malom gospodarstvu odobravaju se kreditna sredstva od 200.000 do pet milijuna kuna, a ako je riječ o mikrokreditiranju, od 35.000 do 200.000 kuna. Rok na koji se odobravaju krediti kreću se do 10 godina za malo gospodarstvo, uz mogućnost počeka dvije godine. Kada je riječ o mikrokreditima, krediti se odobravaju na rok do pet godina, a uz mogućnost počeka do jedne godine, ističu u toj banci. Kažu da je trend potražnje za kreditima za obrtna sredstva (kratkoročnim i dugoročnim) u segmentu pravnih osoba prisutan već duže vrijeme, uz primjetan nedostatak potražnje za investicijskim kreditiranjem. Uz to pravne osobe u mogućnosti su restrukturirati svoja dugovanja na način da zamjene više kratkoročnih

kredita s jednim dugoročnim kreditom. S obzirom na gospodarsko okruženje takav trend je i očekivan. U Privrednoj banci poduzetnici najviše traže kratkoročne kredite - prekoračenja, revolving kredite, okvirne linije za kratkoročne kredite (garancije i akreditive), dugoročne kredite za namjensko praćenje investicija. Hypo banka je u posljednjih šest mjeseci plasirala više od 400 kredita u segmentu poslovanja s pravnim osobama. Od tog broja, 80 posto odnosi se na kredite za obrtna sredstva, pet posto na investicijske kredite, a ostalih 15 posto pripada ostalim namjenama. Od ukupno odobrenog iznosa svih kredita, 70 posto je namijenjeno za financiranje obrtnih sredstava, a 8,5 posto za investicije. Svi krediti su uglavnom odobreni u eurima i kamata je vezana za 6M EURIBOR. Trenutačno su najpovoljniji krediti oni koje nude u suradnji s HBOR-om (za investicije i likvidnost, gdje su uvjeti povoljniji od komercijalne ponude banaka) i krediti osigurani Hamag garancijom, gdje je kamatna stopa za poduzetnike ispod 5,5 posto. Raiffeisen banka poduzetnicima nudi financiranje obrtnih sredstava, dopuštena prekoračenja, financiranje investicija te posebne programe za financiranje malog i srednjeg poduzetništva. Za financiranje obrtnih sredstava RBA nudi kratkoročne kunske kredite, kunske kredite s valutnom klauzulom, devizne kredite koji se koriste jednokratno ili u više tranši do 12 mjeseci.

U Societe Generale Splitskoj banci uz standardne kratkoročne kunske kredite, od sredine 2012. godine u ponudi su srednjoročni krediti u suradnji sa HBOR-om (tzv. Model A++) za kompanije koje se bave proizvodnjom, a temeljem kojeg banka nakon što dobije određenu kvotu za financiranje na aukciji zajedno sa HBOR-om (50:50%) financira klijenta na rok od tri godine uz mogućnost grace perioda do jedne godine.

Splitskoj banci u kojoj se najviše traže kratkoročni krediti za obrtna sredstva odnosno za refinanciranje (prologiranje) postojećih kredita. U Hrvatskoj poštanskoj banci kao najatraktivniji proizvod izdvojili su dugoročni kredit za izvoznike - Kredit za izvoznike namijenjen je za kupnju osnovnih sredstava trgovačkim društvima koja ostvaruju minimalno 20 posto inozemnog prihoda od prodaje proizvoda ili usluga, uz rok do 10 godina, početak do dvije godine te konkurentnu kamatnu stopu od 4,75 posto. Kredit s putovnicom dobro je prihvaćen od poduzetnika i potražnja za njim stalno raste. Uz kredite za izvoznike u Hrvatskoj poštanskoj banci izdvajaju i kredit za razvoj turističke djelatnosti namijenjen malim i

srednjim poduzetnicima za pripremu turističke sezone i pružanje kvalitetnije usluge u turizmu.¹

¹ <http://www.poslovni.hr/poduzetnik/najtrazeniji-su-krediti-za-obrna-sredstva-233501>

3. ANALIZA STRUKTURE KREDITNOG PORTFELJA HRVATSKIH BANAKA

U teoriji i praksi susreli smo se sa mnogo različitih definicija kredita, ali smo se na kraju odlučili za onu najjednostavniju, a koja je ujedno definirana „Odlukom o efektivnoj kamatnoj stopi kreditnih institucija i kreditnih unija te ugovaranju usluga s potrošačima“: „Kredit je novac koji davatelj kredita (vjerovnik) daje na korištenje korisniku kredita (dužniku), sa ili bez namjene, a koji je korisnik kredita obavezan vratiti uz ugovorenu kamatu u određenom roku i uz određene uvjete.“

S obzirom da je ovaj poslovni odnos ujedno i pravni posao, za njega se zaključuje ugovor. Prije zaključivanja ugovora korisnik kredita dobiva: na uvid efektivnu kamatnu stopu (EKS) za kredit koji ugovara, a na zahtjev dobiva i besplatni nacrt ugovora o kreditu radi upoznavanja s uvjetima istoga.

Uz nacrt ugovora, kreditna institucija daje i presliku ili elektroničku verziju članaka iz relevantnih Općih uvjeta poslovanja, Politike kamatnih stopa, Tarife naknada kao i svih ostalih akata kreditne institucije koji direktno ili indirektno utječu na financijski položaj korisnika kredita te kratko objašnjenje načina na koji prethodno navedeni akti mogu utjecati na vaš financijski položaj kao korisnika kredita. Ukoliko kreditna institucija u vrijeme podnošenja zahtjeva ipak ocijeni da ne želi odobriti zatraženi kredit, o tome obavještava korisnika kredita, ali mu nije dužna dati nacrt ugovora.

Kako bi korisnik kredita mogao usporediti različite ponude i odlučiti da li želi zaključiti ugovor, kreditna institucija mu predočava sve informacije koje su mu potrebne za usporedbu. Ukoliko se u ugovoru pojavljuju i drugi sudionici u kreditu i njima se predočavaju sve bitne informacije o uvjetima ugovora te ih se upoznaje s njihovim pravima i obvezama. Važno je voditi računa da li kreditna institucija ima propisan rok unutar kojeg se treba zaključiti ugovor u odnosu na dan kada je korisnik kredita obaviješten da mu je kredit odobren. Naime prekoračenje tog roka može zahtijevati ponavljanje postupka odobrenja, tj. prikupljanje cjelokupne ili dijela dokumentacije koja je već zaprimljena kod prve obrade zahtjeva.

Nakon zaključivanja ugovora, korisnik kredita dobije minimalno jedan primjerak ugovora, a ukoliko se u kreditu pojavljuju i drugi sudionici, kao što su sudužnici, založni dužnici i jamci, oni također dobivaju po jedan primjerak ugovora o kreditu. S obzirom na različite kriterije kredite smo podijelili:

- prema predmetu kreditiranja: robni i novčani krediti,
- prema subjektima koji ih odobravaju: komercijalni i bankarski krediti,
- prema svrsi: potrošački i proizvođački krediti,
- prema obliku potpore: namjenski i nenamjenski,
- prema roku dospjeća: kratkoročni i dugoročni krediti,
- prema podrijetlu: domaći i inozemni krediti,
- prema osiguranju: otvoreni i zatvoreni krediti,
- prema obliku potpore: namjenski i nenamjenski krediti.

Portfelj je kombinacija imovinskih čestica kojima maenadžment može upravljati s ciljem maksimiziranja rentabilnosti, odnosno prinosa na uloženo, uz određeni kontrolabilan stupanj rizika.² Portfelj ulaganja (engl. *portfolio investment*, njem. *Portfolio-Investition, die indirekte Investition*), indirektna ulaganja koja se uglavnom pojavljuju kao ulaganja u obveznice i druge vrijednosne papire što ih izdaje strana država (tradicionalni oblici portfelja ulaganja).

Netradicionalni oblici portfelja ulaganja pojavljuju se kao transfer kapitala i ulaganja sredstava u inozemna poduzeća bez prava ulagača na upravljanje i kontrolu uložениh sredstava. U prvom slučaju, kod tradicionalnih oblika portfelja ulaganja, većinom je riječ o ulaganjima u obveznice, bonove i ostale vrijednosne papire koje izdaju inozemne vlade, njeni organi ili druge institucije, pa čak i trgovačka društva, radi prikupljanja sredstava zajma na nekom međunarodnom tržištu kapitala. Ovakav oblik portfelja ulaganja bio je najvažniji oblik kretanja međunarodnog kapitala do velike krize tridesetih godina.

Kad se ulaže u efekte raspisanog inozemnog zajma, portfelji ulaganja imaju obilježje dugoročnog međunarodnog zajma jer ovakvi efekti donose fiksnu kamatnu stopu i oni se

² Jakovčević, D.: *Upravljanje kreditnim rizikom u suvremenom bankarstvu*, TEB POSLOVNO SAVJETOVANJE D.O.O., Zagreb, 2000., str. 165.

uplaćuju po unaprijed utvrđenom planu. Kad se portfelji ulaganja vrše u obliku transfera kapitala i ulaganja u inozemna poduzeća, postoji velika sličnost između ovih i direktnih ulaganja.

U oba slučaja nema uvjeta vraćanja uloženog kapitala u određenom roku, a visina dobiti zavisi isključivo od poslovnog uspjeha. Međutim, za razliku od direktnih ulaganja, kod portfelja ulaganja nedostaje želja i mogućnost da se preko uloženih sredstava osigura utjecaj na poslovanje poduzeća.³

Krajem 19. stoljeća u Lausanne u Švicarskoj, izvođenjem teorije matematičke ravnoteže, Lèon Walras i Vilfredo Pareto započeli su razvoj teorija upravljanja portfeljem. Tradicionalna teorija portfelja temeljila se na jednostavnim kvantitativnim i kvalitativnim metodama, a budući da se prema toj teoriji, bez detaljnije analize rizika i prinosa, struktura vrijednosnih papira u portfelju prilagođavala potrebama investitora, bila je prilično neprecizna i subjektivna. Teorija upravljanja portfeljem doživjela je prekretnicu objavom članka „Portfolio selection“ američkog nobelovca Harryja M. Markowitza 1952. godine u časopisu „Journal of Finance“. Taj je događaj označio početak moderne teorije portfelja koja se dalje razvijala u pozitivnom i normativnom smjeru. Dok se normativni smjer teorije portfelja bavio ponašanjem i odlukama racionalnog investitora koji teži maksimiziranju svojega bogatstva u uvjetima neizvjesnosti, predstavnici pozitivnog smjera (CAPM i APT) usredotočili su se na proučavanje tržišne ravnoteže pod uvjetom da se investitori ponašaju racionalno, tj. u skladu s normativnom teorijom portfelja. Krajem 20. stoljeća razvila se i nova faza teorije upravljanja portfeljem, postmoderna teorija portfelja. Ta se faza naslanja na zaključke moderne teorije portfelja. Raščlanjuje varijabilnost portfelja na dvije komponente, pozitivnu i negativnu varijabilnost, a kako investitor teži pozitivnoj varijabilnosti, usredotočuje se na rizik kretanja cijene vrijednosnice na niže kao na kategoriju koju diversifikacijom želi smanjiti.

Pod kreditnim portfolijom se podrazumjeva grupa kredita koju je menadžment banke klasificirao prema korisnicima kredita: komercijalni, investicijski, hipotekarni, agrarni, stambeni, potrošački. Svaki kreditni portfolio sadrži:

³ <http://www.poslovni.hr/leksikon/portfelj-ulaganja-1863>

- vrstu kredita i ročnost,
- visinu i strukturu kamatnih stopa,
- osiguranje kredita,
- zaštitnu klauzulu u kreditnim ugovorima.

Kvaliteta kreditnog portfolija očituje se u visini kapitala, zaradi i kreditnoj disciplini. Proces praćenja kredita u kreditnom portfoliju se naziva monitoringom, koji omogućuje:⁴

- kvalitetan kreditni portfolio,
- dosljednu primjenu kreditne politike,
- pronalaženje problematičnih kredita,
- propuste pri puštanju kredita u tečaj,
- objektivno formiranje rezervi banke koje su u funkciji pokrivanja kreditnih gubitaka.

Kreditni portfolio može se promatrati kao skup uloženi djelova, odnosno skup pojedinačnih kreditnih proizvoda. Ako kreditni proizvodi obuhvaćaju kredite klijenata, garancije izdate u njihovu korist, avalirane mjenice, razne oblike obveznica, tada je reč o kreditnom portfoliju koji sadrži portfolio garancija, obveznica, mjenica, itd. Prema tome, portfolio je kombinacija imovinskih djelova kojima menadžment može upravljati sa ciljem maksimiranja rentabilnosti, odnosno prinosa na svoje aktive uz određeni kontrolirani stupanj rizika. Upravljanje kreditnim rizikom pretpostavka je upravljanja kreditnim portfoliom, bez obzira da li je reč o kreditnom portfoliju koji, na primjer, sa portfoliom obveznica čini ukupni kreditni portfolio, ili se upravlja kreditnim rizikom u užem smislu, odnosno rizikom sadržanim samo u odobrenim novčanim kreditima. U svakom slučaju, fundamentalne pretpostavke teorije portfolija trebale bi biti okosnica upravljanja kreditnim rizikom, odnosno kreditnim portfoliom. Osnovna pretpostavka teorije portfolija je teza da je rizičnost jednog dijela portfolija različita i to manje od iste čestice izvan portfolija. Standardna devijacija prihvaćena je mjera rizičnosti portfolija. Na osnovi takvih pretpostavki moguće je očekivati da investitori nastoje umanjiti rizik na način da umjesto ulaganja u jedan samostalan plasman oblikuju takav kreditni portfolio koji bi imao više od dvije vrste plasmana.

⁴ http://www.ef.uns.ac.rs/Download/korporativno_i_investiciono_bankarstvo/staro/2009-03-24_upravljanje_rizikom_kreditnog_portfolija_banke.pdf

Dakle, po osnovnoj teoriji portfolija standardna devijacija ukupnog portfolija manja je od mjerene sredine standardne devijacije dva dijela koji čine taj portfolio. Ako ukupan portfolio sadrži više različitih vrsta uloženi djelova koji su u slaboj međusobnoj vezi, rizičnost ukupnog portfolija se smanjuje. Riječ je o učinku diverzifikacije zbog kojeg su oscilacije prinosa portfolia manje od oscilacija pojedinačnih djelova u portfoliu. Ako se elementi osnovne teorije upravljanja portfoliom ugrade u koncepciju upravljanja rizikom u bankarstvu, onda se pretpostavlja da pojedini uloženi dio portfolija može predstavljati pojedini kreditni proizvod i da između više kreditnih proizvoda, koji čine kreditni portfolio, postoji međusobna koleracija. Što je više raznovrsnih kreditnih proizvoda to su veće moguće kombinacije parova kreditnih proizvoda i variranja njihovih prinosa.

Diverzifikaciju kreditnog portfolija banke treba razumjeti kao nastojanje menadžmenta banke da se proširi broj bankarskih proizvoda, broj klijenata, broj grana djelatnosti koje se kreditiraju i broj geografskih lokacija koje se kreditiraju. Rezultat koji se želi postići diverzifikacijom svakako je smanjenje izloženosti kreditnom riziku. Diverzifikacija i koncentracija kreditnog rizika dva su suprotna pojma i svaka nova diverzifikacija razbija postojeću koncentraciju rizika mijenjajući strukturu kreditnog portfolija.⁵

Metodom dinamičnog rezerviranja moguće je mjeriti globalni rizik kreditnog portfolija u bilo kojem vremenskom periodu, pa je tako osiguran objektivniji pristup rizičnom okruženju banke. Tom metodologijom uz stalno nadziranje nad povećanjem kreditnog portfolia nivo rezerviranja mijenja se promptno i u toku dužeg vremenskog perioda, reflektujući tako utjecaj promjena ekonomskog ciklusa na kreditni proces. Dinamično rezerviranje odvija se u šest faza:

- podjela kreditnog portfolija u homogene grupe,
- utvrđivanje faktora mogućih gubitaka po odobrenim kreditima,
- prilagođavanje promjenama načina poslovanja,
- prilagođavanje do preostalog vremena dospjeća,
- procjena pripadajućeg agregatnog rizika portfolija,
- modeliranje odnosa posebnih i općih rezervi.

⁵ http://www.civitas.rs/03/article/pdf/Civitas03_article12.pdf

Podjela kreditnog portfolija u homogene grupe: svaki kreditni portfolio moguće je podklasificirati u homogene grupe sa sličnim karakteristikama. Ključno određivanje podklasifikacije može biti vjerovatnost neplaćanja po kreditima što bi u praksi moglo obuhvatiti klijente u istoj privrednoj grani i geografskom području sa približno istim pokazateljima poslovanja. Da bi takva podkvalifikacija bila moguća potrebno je prethodno izvršiti grubu klasifikaciju portfolija: kredite date privredi, kredite date preduzetnicima i kredite odobrene stanovništvu. Rizična klasifikacija je predmet menadžerske procjene, a ako je ugrađena u formiranje cijene bankarskih proizvoda (premije za rizik), onda je i podjela unutar kreditnog portfolija na bazi premije za neplaćenje po ugovoru o kreditu praktično brz i jednostavan postupak. Utvrđivanje faktora mogućih gubitaka po odobrenim kreditima - cilj ove faze je da se odredi pokazatelj gubitka. Ovaj pokazatelj po modelu dinamičnog rezerviranja rezultat je množenja dva faktora, vjerojatnosti neplaćanja kreditnog dužnika i potencijalnog iznosa gubitka po kreditu. Vjerojatnost neplaćanja po kreditu je sastavni dio pri određivanju cijene kreditnih proizvoda i na osnovi statističkih podataka kojima raspolaže banka vrlo lako se utvrđuje za svaku homogenu grupu kreditnog portfolija. Prilagođavanje promjenama načina poslovanja: ova faza zahtjeva kada se primjena faktora pokazatelja gubitka pokaže neadekvatnom. Ako je, na primjer, pokazatelj gubitka izračunavan u uvjetima niske inflacije, niskih kamatnih stopa i smanjenja nezaposlenosti, njegova primjena na kreditni portfolio u uvjetima rasta inflacije, kamatnih stopa i nezaposlenosti bila bi neprimjerena. U tom slučaju, na kreditni portfolio primjenio bi se pokazatelj gubitka sa većom stopom od pokazatelja iz prethodnog perioda. Prilagođavanje do preostalog vremena dospjeća riječ je o još jednom prilagođavanju pokazatelja gubitka u odnosu na vrijeme trajanja izloženosti kreditnom riziku. Što je duže vrijeme izloženosti, odnosno što je duži otplatni period po kreditima, veća je vjerovatnost da će nastati gubitak. Na ovom faktoru prilagođavanja zasniva se i bitna razlika između dinamičnog rezerviranja i ostalih načina formiranja rezervi.

Procjena pripadajućeg agregatnog rizika portfolija: u ovoj fazi sublimiraju se prethodna saznanja sa kojima se pokazatelj gubitka korigira do nivoa sadašnjeg gubitka po kreditima i potom množi sa vrijednošću kreditnog portfolija.

Uspostavljanje odnosa posebnih i općih rezervi: u prethodnih pet faza metodologije dinamičnog rezerviranja određena je ukupna vrijednost rezerviranja za obračunski period.

Međutim, to ne isključuje potrebu za obračunavanjem posebnih rezervi za identificiranje potencijalnih gubitaka. Razlika između agregatnog iznosa pripadajućeg rizika kreditnog portfolia i iznosa indetificiranih mogućih gubitaka predstavlja vrijednost općih rezervi koje banka može obračunati štiteći se od neidentificiranih potencijalnih gubitaka.

Kreditni portfelj banaka blago je pogoršan već tijekom 2008., da bi se to pogoršanje intenziviralo početkom 2009., a najveći porast udjela loših kredita u ukupnim kreditima zabilježen je kod poduzeća, pri čemu su banke procijenile da se kvaliteta kredita ostalim sektorima za sada nije znatno pogoršala, navodi se u novom izvješću o Financijskoj stabilnosti Hrvatske narodne banke.

Kod stanovništva najveće su pogoršanje, su zabilježili krediti po kreditnim karticama, dok su stambeni krediti pogoršani tek neznatno, a krediti za kupnju automobila ostali su nepromijenjeni.

Prema podacima HNB-a, udio ranjivih kućanstava (u kojima rate za kreditne otplate iznose preko 30 posto raspoloživog dohotka) u ukupnom kreditnom portfelju kućanstava sudjeluju sa tri posto. Ipak, u HNB-u tvrde kako pogoršanje loših i nenaplativih kredita neće utjecati na stabilnost banaka i financijskog sustava, ali će utjecati na manju profitabilnost banaka. Kada je u pitanju gospodarski rast, središnja banka očekuje lagani oporavak.⁶

Na kreditni kreditni portfolio portfolio banke uticaj imaju uticaj imaju egzogeni (stanje ekonomije) i endogeni faktori (upravljačka poslovna filozofija). Postoji više modela analize koja se koristi za monitoring korisnika kredita. Upotrebom tih analiza moguće je napraviti razliku između budućih korisnika kredita, kojima prijeti i kojima ne prijeti bankrot (likvidacija). Kreditni portfolio banke se može posmatrati i sa šireg aspekta (kompleksni portfolio), pri čemu on obuhvaća ne samo kredite već i ostale izvore sredstava u pasivi bilance stanja banke. Na ovaj način se uspostavlja ravnoteža između kredita (plasmana) i izvora sredstava banke. Kreditni plasmani trebaju biti jednaki svojim izvorima. Dakle, izvori sredstava su ti koji diktiraju obujam, i strukturu kreditnog portfolija. Ukoliko banka ima namjeru da privuče nove klijente, ona u svom kreditnom portfoliju treba raspolagati sa svim vrstama kredita koji su različite namjene i različite ročnosti. Uspješnost "top "menadžmenta

⁶ <http://www.poduzetnistvo.org/news/pet-je-posto-losih-kredita>

banke je, da drže u kreditnom portfoliju one kredite koji se najviše traže od klijenata, kao i one kredite za koje se očekuje da će u narednom periodu biti traženi od klijenata. U principu promatrano, svaki kreditni portfolio treba raspolagati sa širokim spektrom kratkoročnih i dugoročnih kredita koji su namenjeni pravnim i fizičkim osobama u privredi, stanovništvu, organizacijama i sl.. Ponuda kredita treba kompletirana sa visinom i vrstama kamatnih stopa, određenim kolateralom, dijelom ili izdvojenim depozitom od strane korisnika kredita. Banke se obično opredjeljuju na uvođenje zaštitnih klauzula, jer se krediti odobravaju na osnovu prikupljenih tuđih izvora (depozitnih izvora) sredstava. U 2015. dani krediti (iz portfelja kredita i potraživanja, u bruto iznosu) smanjili su se, nastavljajući time kretanja iz 2014. Bili su niži za 4,5 mlrd. kuna ili 1,6%, kao rezultat pada kredita svim domaćim sektorima, ako se ne uzme u obzir blagi rast zabilježen u sektoru državnih jedinica (Tablica 1.7.). Krediti nerezidentima snažno su porasli, zbog kreditiranja stranih matrica u nekoliko banaka, no njihov je udio ostao nizak i bez većeg utjecaja na kretanja ukupnih kredita.⁷

Tabela 1. Dani krediti⁸

	XII. 2013.		XII. 2014.			XII. 2015.		
	Iznos	Udio	Iznos	Udio	Promjena	Iznos	Udio	Promjena
Kreditni								
Državne jedinice	43.460,8	15,2	43.017,4	15,4	-1,0	43.227,1	15,7	0,5
Trgovačka društva	107.989,4	37,6	104.781,2	37,4	-3,0	101.022,4	36,7	-3,6
Stanovništvo	123.595,3	43,1	122.346,5	43,7	-1,0	120.426,7	43,7	-1,6
Stambeni krediti	57.629,7	20,1	56.127,3	20,1	-2,6	54.998,8	20,0	-2,0
Hipotekarni krediti	3.007,4	1,0	2.843,3	1,0	-5,5	2.599,4	0,9	-8,6
Kreditni za kupnju automobila	2.162,6	0,8	1.439,3	0,5	-33,4	1.057,3	0,4	-26,5
Kreditni po kreditnim karticama	3.834,6	1,3	3.831,0	1,4	-0,1	3.716,2	1,3	-3,0
Prekoračenja po transakcijskim računima	8.353,5	2,9	8.157,5	2,9	-2,3	7.856,8	2,9	-3,7
Gotovinski nenamjenski krediti	37.229,0	13,0	39.123,4	14,0	5,1	39.808,8	14,5	1,8
Ostali kreditni stanovništvu	11.378,5	4,0	10.824,7	3,9	-4,9	10.389,4	3,8	-4,0
Ostali sektori	11.822,1	4,1	9.784,8	3,5	-17,2	10.745,2	3,9	9,8

Izvor: HNB, www.hnb.hr

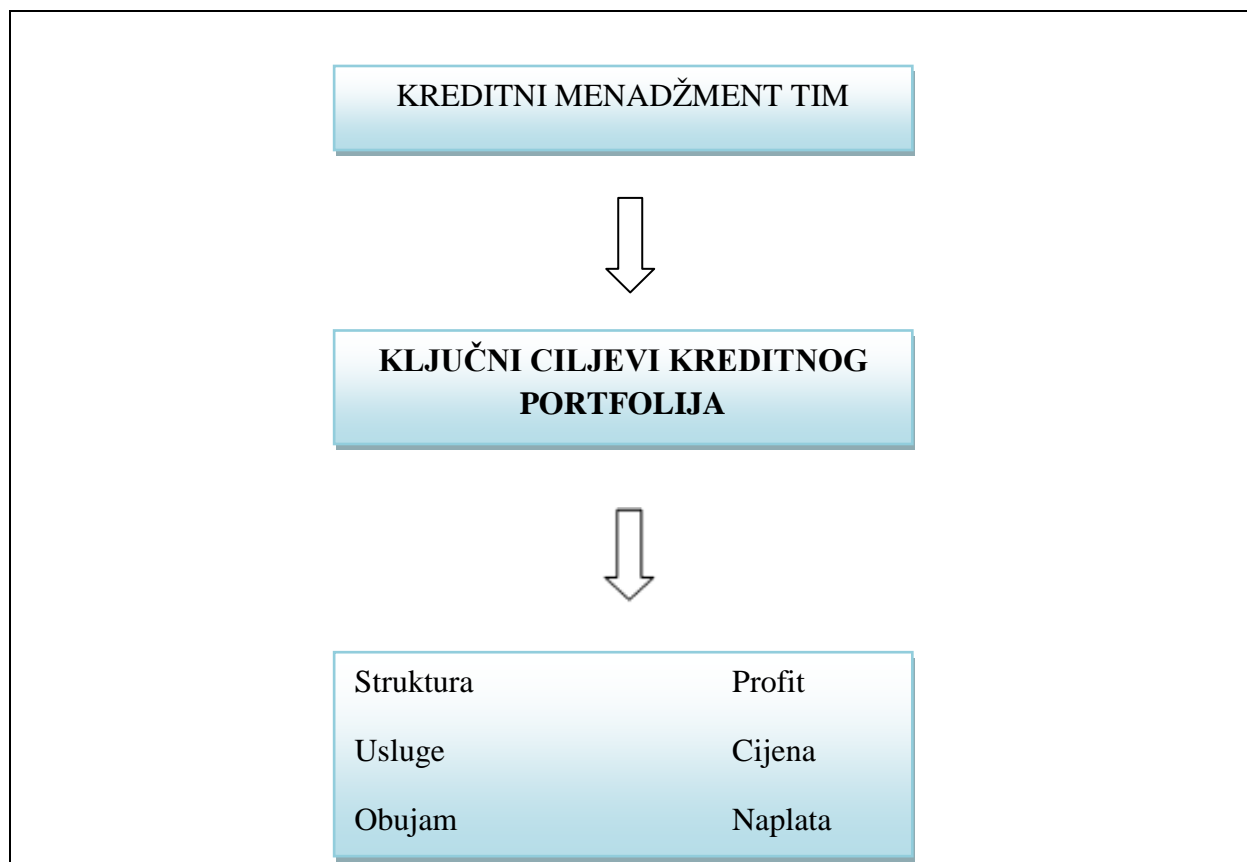
Ključni ciljevi kreditnog portfolija se odnose na: obujam portfolija, strukturu portfolija, kreditne usluge banke, naplatu kredita, cijenu kredita (kamate) i ostvareni profit

⁷ <http://www.hnb.hr/documents/20182/950978/hbilten-o-bankama-29.pdf/f037d986-a62d-402a-bb32-9794e88a1a51>

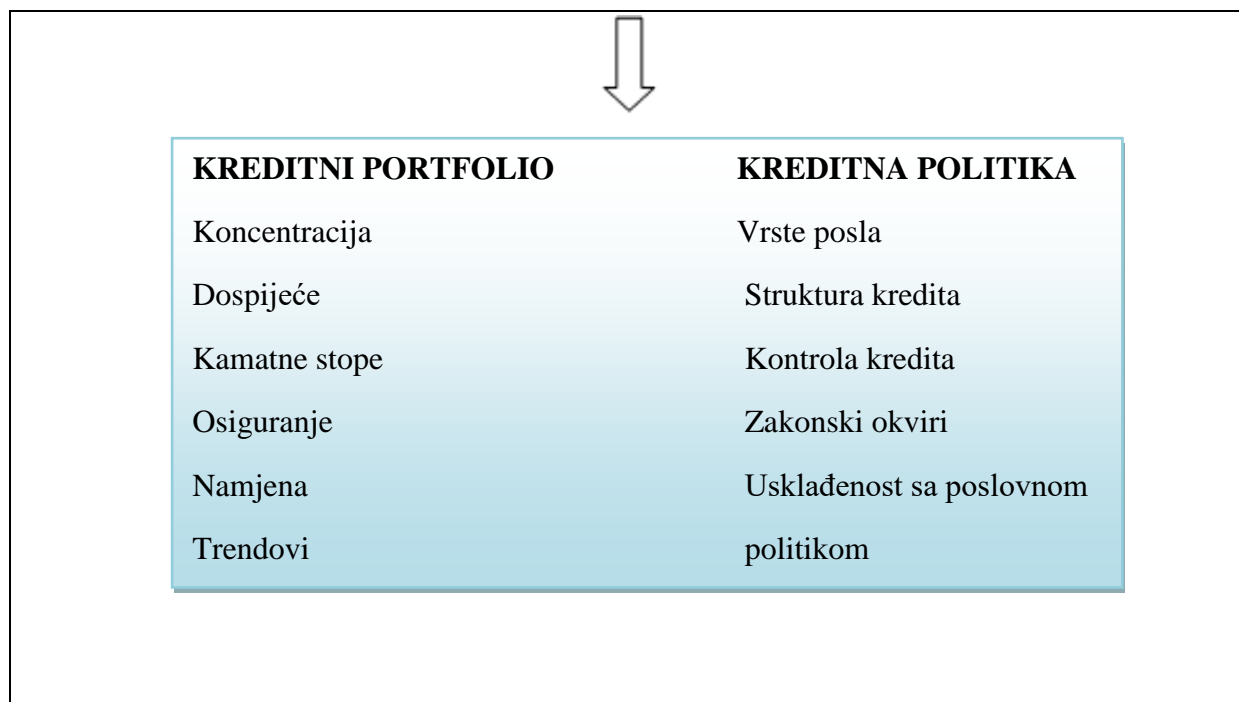
⁸ <http://www.hnb.hr/documents/20182/950978/hbilten-o-bankama-29.pdf/f037d986-a62d-402a-bb32-9794e88a1a51>

banke. Kreditni portfolio treba respektirati razne uticaje na portfolio i strategiju kreditne politike određene banke. A elementi za ostvarivanje zdrave kreditne politike su:⁹

- ograničenje ukupnih odobrenih kredita,
- zemljopisna ograničenja,
- kreditna koncentracija,
- razdioba prema vrstama,
- vrste kredita,
- ročnost,
- cjenovno vrednovanje kredita,
- smanjenje vrijednosti,
- naplata,
- financijski podaci.

⁹ Greuning, H., Brajovic Bratanovic, S.: *Analiza i upravljanje bankovnim rizicima*, Drugo izdanje, Mate, Zagreb 2003., str. 137.

Slika 1. Ciljevi kreditnog portfolija banke

Prema: Vunjak N., Antonijević T.: *Strategija upravljanja kreditnim portfolijom banke*, Subotica 2008., str. 48

Prema prezentiranom grafičkom primjeru postoji međusobna povezanost između kreditnog portfolija i kreditne politike banke. Značajan dio utjecaja na kreditni portfolio se osigurava provođenjem kreditne politike banke. Usmjeravanjem kreditne politike ka dugoročnom kreditiranju, usmjerava se i kreditni portfolio ka dugoročnoj strukturi, što može imati negativnog utjecaja na likvidnost i profitabilnost banke. Svaki kreditni portfolio ima problema sa rizicima, jer nema tog kredita koji nije barem u jednom svom dijelu rizičan.

Uspješnost “top” menadžmenta banke je, da drže u kreditnom portfoliju one kredite koji se najviše traže od klijenata, kao i one kredite za koje se očekuje da će u narednom periodu biti traženi od klijenata. U principu promatrano, svaki kreditni portfolio treba raspolagati sa širokim spektrom kratkoročnih i dugoročnih kredita koji su namjenjeni pravnim i fizičkim osobama u gospodarstvu, u stanovništvu, organizacijama i sl.. Ponuda kredita treba biti kompletirana sa visinom i vrstama kamatnih stopa, ili izdvojenim depozitom od strane korisnika kredita. Banke se obično opredjeljuju na uvođenje zaštitnih klauzula, jer se krediti odobravaju na osnovu prikupljenih tuđih izvora (depozitnih izvora) sredstava.¹⁰

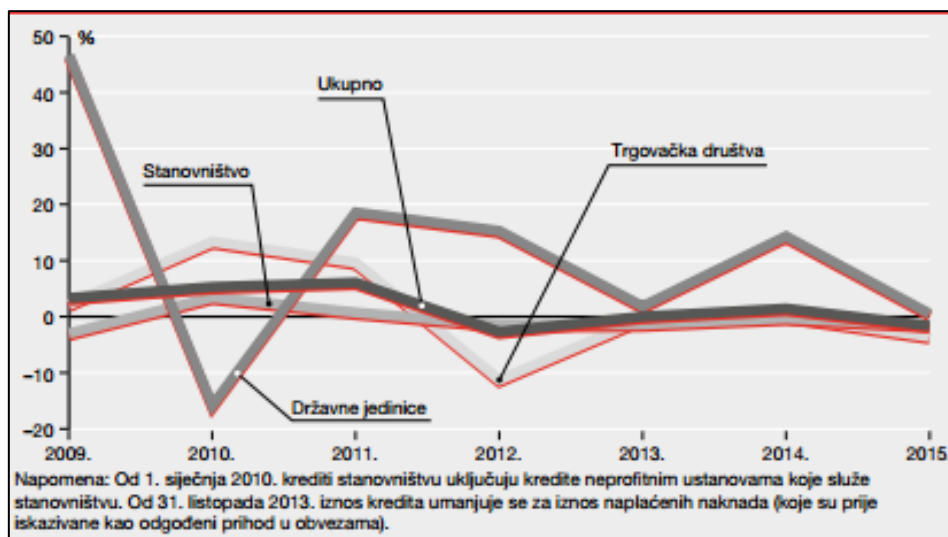
¹⁰ Vunjak N., Antonijević T.: *Strategija upravljanja kreditnim portfolijom banke*, Subotica 2008., str. 48

4. UZROCI RESTRUKTURACIJE KREDINOG PORTFELJA HRVATSKIH BANAKA

Hrvatski bankarski sustav je stabilan, ali da je osnovni problem tog sustava što je svoja sredstva u razdoblju financijske krize usmjeravao prema državi umjesto prema privredi. Iako se često kritizira rad Hrvatske narodne banke jer je usredotočen na stabilnost tečaja, Banka je izgubila manevarski prostor za vođenje aktivne monetarne politike. Činjenica je da je Hrvatska narodna banka koristila određene regulatorne zahtjeve kako bi osigurala stabilnost financijskog sektora i preko banaka utjecala na razvoj gospodarstva. Prije pojave financijske krize, HNB je vodila restriktivnu monetarnu politiku, ali pojavom krize, njena politika postaje ekspanzivna jer teži povećanju likvidnosti bankovnog sustava da bi banke mogle svoja sredstva usmjeriti u razvoj privrede. Mjere koje je HNB najčešće koristila pojavom krize su obvezna pričuva i stopa minimalno potrebnih deviznih potraživanja. Stopa minimalno potrebnih deviznih potraživanja bila je visoka, ali je u 2008. godini sa 32% postepeno smanjena do 2010. godine na 20%, i na taj je način bila glavni kanal za osiguranje devizne likvidnosti jer su priljevi kapitala u vrijeme krize smanjeni. Minimalno potrebna devizna potraživanja obvezuju banke da određeni postotak deviznih obveza održavaju u likvidnim deviznim potraživanjima jer je činjenica da hrvatsko stanovništvo, ako štedi, štedi u stranoj valuti; najčešće je to euro. Na taj način je usporen rast domaćih kredita u Hrvatskoj dok su u državama u regiji znatnije rasli. HNB je na stabilizaciju bankarskog sustava u vrijeme krize djelovao i putem granične obvezne pričuve koja je uvedena da bi se smanjilo zaduživanje banaka u inozemstvu. Stopa je postupno povećana s 25% na 55% i na taj način je uspješno zaustavljen rast inozemnog duga poslovnih banaka, značajnije potaknuta dokapitalizacija banaka te izravno inozemno zaduživanje poduzeća. Instrument granične obvezne pričuve ukinut je u listopadu 2008. godine kako bi se u vrijeme krize uklonila snažna prepreka priljevima kapitala u bankarski sektor. HNB je kontrolu bankarskog sustava provodio i uz kaznu brzorastućim bankama u obliku obveznih blagajničkih zapisa. Mjera se očituje na način da poslovne banke koje ostvaruju rast plasmana privatnom sektoru veći od dopuštenog, obvezne su kupiti blagajničke zapise HNB-a koji donose mali prinos, i to u iznosu od 75% osnovice rasta plasmana koji premašuje dopuštenu stopu rasta. Mjera je korištena 2003. godine i godinu dana poslije je ukinuta, a ponovno je uvedena 2006. godine. Jedan od osnovnih regulatora HNB-a bila je stopa obvezne pričuve koja se od prosinca postepeno smanjivala sa 17% na 13%. Sve do 2011. godine, obvezna pričuva je bila glavni instrument sterilizacije bankovnog sustava Republike Hrvatske, no, u rujnu ove godine, HNB se odlučio

na povećanje obvezne pričuve na 14% jer bankovni sustav nije ispunio očekivanja HNB-a, nije usmjerio svoja likvidna sredstva u projekte, već ih je usmjerio prema državi. Uz pomoć navedenih instrumenata HNB-a, hrvatske banke su imale bolju kapitalnu zaštitu i zdraviji kreditni portfelj u vrijeme krize u odnosu na zemlje u regiji.¹¹

Zbog nenadanih poteza švicarske središnje banke i snažne aprecijacije švicarskog franka s početka 2015. godine, efektivna stopa smanjenja danih kredita bila je osjetno veća od nominalne i iznosila je 2,4%. Osim tečaja, snažno su na kretanja kredita utjecale i prodaje potraživanja, a potom i otpisi glavnice konvertiranih kredita. No, i ukupni krediti, kao i krediti najvažnijim sektorima, trgovačkim društvima i stanovništvu, smanjenje bi bilježili i kad bi se isključili svi navedeni činitelji.

Slika 2. Stope promjene kredita banke¹²

Izvor:HNB, www.hnb.hr

Kreditni trgovačkim društvima bili su niži za 3,6%, na što su osjetno utjecale prodaje potraživanja, ali i slaba nova kreditna aktivnost. Smanjili su se krediti gotovo svim djelatnostima, a osjetniji rast kredita zabilježen je jedino u kreditiranju smještaja i pripreme hrane (508,9 mil. kuna ili 6,9%) te poljoprivrede (105,4 mil. kuna ili 2,3%). Promatra li se po vrstama instrumenata, porast su ostvarili sindicirani krediti, a zatim i faktoring te krediti za

¹¹ <https://bib.irb.hr/datoteka/547422.UlogaBanakauRecesijiHrvatskogGospodarstva.pdf>

¹² <http://www.hnb.hr/documents/20182/950978/hbilten-o-bankama-29.pdf/f037d986-a62d-402a-bb32-9794e88a1a51>

turizam. Krediti stanovništvu smanjili su se sedmu godinu zaredom, a u njihovoj je strukturi ojačao udio kunske komponente, odražavajući promjenu preferencija toga sektora. U promatranoj godini pad kredita stanovništvu iznosio je 1,6%, na što su osjetno, ali ne i presudno, utjecali i otpisi glavnice konvertiranih kredita.

U sektoru trgovačkih društava krediti skupina B i C smanjili su se za 5,7%, na što su najviše utjecale prodaje potraživanja. Isključujući učinci prodaja, vidi se njihova stagnacija, za što je zaslužno više činitelja, poput sklopljenih predstečajnih nagodbi i okončanih stečajeva. U tim su procesima banke djelomice otpisivale odnosno otpuštale dugove te preuzimale nekretnine i drugu imovinu klijenata. Osim toga, krajem godine pojačao se otpis duga koji nije povezan s predstečajnim ili stečajnim procesima te prodajama, a dio smanjenja došao je i od poboljšanja boniteta dužnika, na što upućuju reklasifikacije pojedinih klijenata u bolju rizičnu skupinu odnosno skupinu A.

5. POSLJEDICE NA FINANCIJSKI I REALNI SEKTOR GOSPODARSTVA

Ukupna izloženost kreditnom riziku sastoji se od plasmana (bilančne stavke) i preuzetih izvanbilančnih obveza. Plasmani su podijeljeni u portfelj kredita i potraživanja te u portfelj financijske imovine koja se drži do dospijeca, pri čemu su potraživanja po kamatama i naknadama izdvojena u zasebnu stavku (potraživanja na osnovi prihoda). Unutar spomenutih portfelja financijske imovine postoje različiti instrumenti, primjerice krediti, depoziti, obveznice, trezorski zapisi, a unutar preuzetih izvanbilančnih obveza garancije, okvirni krediti i drugo. Plasmani i preuzete izvanbilančne obveze raspoređuju se u rizične skupine A (potpuno nadoknativi plasmani i preuzete izvanbilančne obveze), B (djelomično nadoknativi plasmani i preuzete izvanbilančne obveze) i C (potpuno nenadoknativi plasmani i preuzete izvanbilančne obveze). Unutar rizične skupine B razlikuju se tri podskupine, ovisno o visini utvrđenoga gubitka: B-1 – gubitak do 30% iznosa potraživanja, B-2 – gubitak veći od 30%, ali ne veći od 70% iznosa potraživanja, i B-3 – gubitak veći od 70%, ali manji od 100% iznosa potraživanja. U rizičnoj skupini C nalaze se izloženosti s gubitkom u visini od 100% iznosa potraživanja.

U 2015. zaustavljen je trend rasta udjela kredita skupina B i C započet 2008. Udio spomenutih rizičnih skupina smanjio se sa 17,1%, koliko je iznosio na kraju 2014., na 16,7% na kraju 2015. Prodaje potraživanja, osobito u sektoru trgovačkih društava, imale su ključan utjecaj na kretanje pokazatelja kvalitete kredita. Osim prodaja, na pad iznosa kredita skupina B i C utjecale su i druge aktivnosti u rješavanju nenaplativih potraživanja (poput stečajnih i predstečajnih procesa te pojačanih otpusta duga), ali i procjene banaka o poboljšanju boniteta pojedinih dužnika. Starenje portfelja, ojačano utjecajem regulatornih pravila o postupnom povećavanju ispravaka vrijednosti za dugotrajno neuredne plasmane, utjecalo je na zamjetljiv rast pokrivenosti kredita skupina B i C ispravcima vrijednosti (s 51,3% na 56,9%).

Poslovanje stambenih štedionica u 2015. usporilo se najviše pod utjecajem promjena u sustavu državnih poticajnih sredstava za stambenu štednju. Depoziti stambenih štediša smanjili su se, a također i iznos odobrenih stambenih kredita. Njihova je kvaliteta i nadalje bila vrlo dobra – udio kredita skupina B i C iznosio je 1,6%. Dobit (prije poreza) bila je

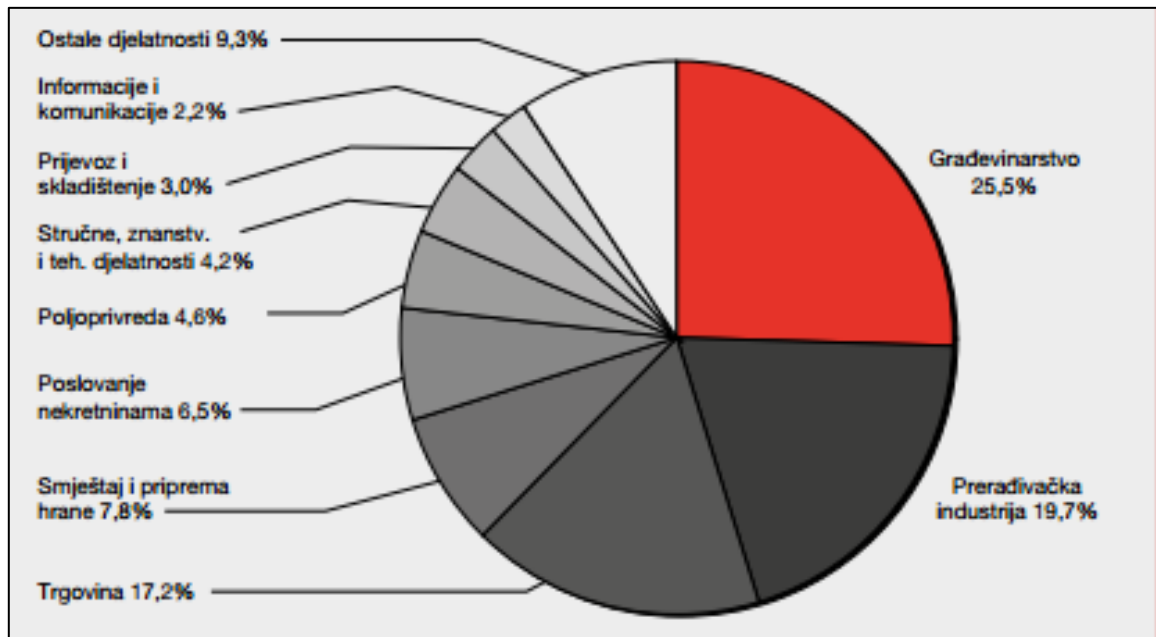
osjetno niža nego godinu prije (17,0%), uglavnom zbog manjih dobitaka od financijske imovine raspoređene u portfelj za trgovanje (isključivo trezorski zapisi i obveznice domaće središnje države), dok je ionako visoka stopa ukupnoga kapitala dodatno porasla, na 25,8%.

Smanjenje neto kredita u 2015. za 6,2 mlrd. kuna (2,4%) nadjačalo je promjene svih ostalih stavki imovine. Osim smanjene kreditne aktivnosti, na pad neto kredita utjecao je porast ispravaka vrijednosti, a dodatni činitelj smanjenja bio je otpis glavnice, odnosno učinak konverzije kredita dužnicima kod kojih je postupak zamjene valuta okončan do kraja 2015. Smanjenje ukupnih neto kredita u promatranoj godini bilo je rezultat smanjenja portfelja kredita trgovačkim društvima, stanovništvu i financijskim institucijama. Unatoč smanjenju, krediti sektoru stanovništva i nadalje su najvažniji kamatni prihod banaka, koji je činio 54,0% ukupnih kamatnih prihoda od kredita, a slijedili su kamatni prihodi od kredita trgovačkim društvima i državnim jedinicama s 29,4% odnosno 14,2%. Manji učinak na kamatne prihode u drugom dijelu 2015. imali su i izmijenjeni propisi o utvrđivanju zateznih kamatnih stopa, a potom i maksimalnih efektivnih kamatnih stopa (EKS) za potrošačke i stambene kredite²⁷, koji su u praksi rezultirali smanjivanjem kamata.

U 2015. dani krediti (iz portfelja kredita i potraživanja, u bruto iznosu) smanjili su se, nastavljajući time kretanja iz 2014. Bili su niži za 4,5 mlrd. kuna ili 1,6% (Slika 1.14.), kao rezultat pada kredita svim domaćim sektorima, ako se ne uzme u obzir blagi rast zabilježen u sektoru državnih jedinica (Tablica 1.7.). Krediti nerezidentima snažno su porasli, zbog kreditiranja stranih matrica u nekoliko banaka, no njihov je udio ostao nizak i bez većeg utjecaja na kretanja ukupnih kredita. Zbog nenadanih poteza švicarske središnje banke i snažne aprecijacije švicarskog franka s početka godine, efektivna stopa smanjenja danih kredita bila je osjetno veća od nominalne i iznosila je 2,4%. Osim tečaja, snažno su na kretanja kredita utjecale i prodaje potraživanja, a potom i otpisi glavnice konvertiranih kredita. No, i ukupni krediti, kao i krediti najvažnijim sektorima, trgovačkim društvima i stanovništvu, smanjenje bi bilježili i kad bi se isključili svi navedeni činitelji.

U sektoru trgovačkih društava krediti skupina B i C smanjili su se za 5,7%, na što su najviše utjecale prodaje potraživanja. Isključujući učinci prodaja, vidi se njihova stagnacija, za što je zaslužno više činitelja, poput sklopljenih predstečajnih nagodbi i okončanih stečajeva. U tim su procesima banke djelomice otpisivale odnosno otpuštale dugove te

preuzimale nekretnine i drugu imovinu klijenata. Osim toga, krajem godine pojačao se otpis duga koji nije povezan s predstečajnim ili stečajnim procesima te prodajama, a dio smanjenja došao je i od poboljšanja boniteta dužnika, na što upućuju reklasifikacije pojedinih klijenata u bolju rizičnu skupinu odnosno skupinu A.

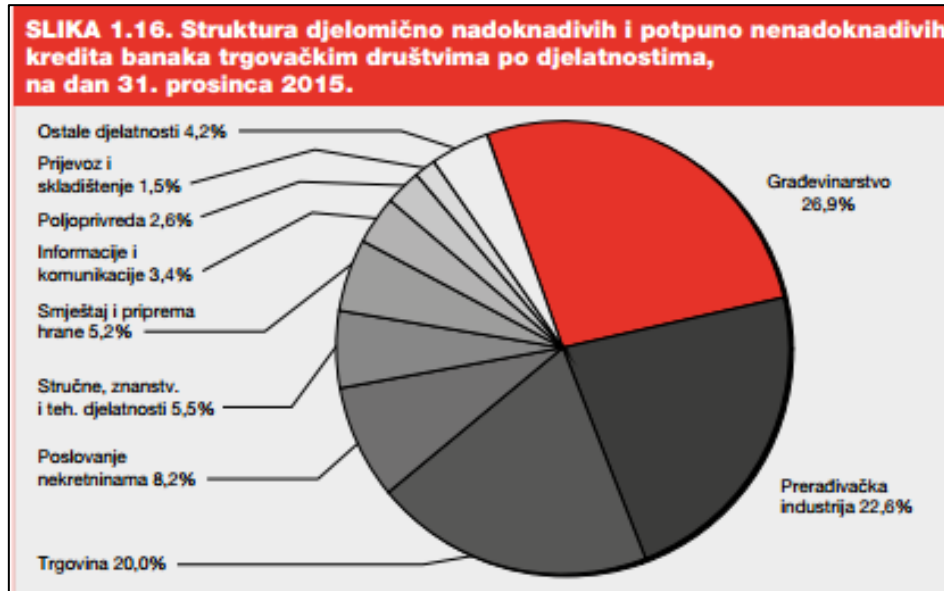
Slika 3. Struktura kredita banaka trgovačkim društvima po djelatnostima¹³

Izvor: HNB, www.hnb.hr

Smanjenje kredita skupina B i C ostvareno je kod gotovo svih djelatnosti unutar sektora trgovačkih društava. Iznimka je bila prerađivačka industrija, osobito prehrambena, te smještaj i priprema hrane, gdje su krediti skupina B i C porasli za 3,5% (17,3% kod prehrambene industrije) odnosno 5,2%. Zbog nove kreditne aktivnosti udio kredita skupina B i C kod smještaja i pripreme hrane smanjio se (na 19,9%), dok je kod prerađivačke industrije, uključujući i prehrambenu, osjetno porastao (na 34,5% odnosno 26,2% kod prehrambene industrije). U distribuciji kredita trgovačkih društava raspoređenih u skupine B i C prerađivačka je industrija pretekla trgovinu te je zauzela drugo mjesto. Vodeća je i nadalje bila djelatnost građevinarstva, s udjelom od 26,9% (Slika 3). Ta je djelatnost zbog izrazite

¹³ <http://www.hnb.hr/documents/20182/950978/hbilten-o-bankama-29.pdf/f037d986-a62d-402a-bb32-9794e88a1a51>

osjetljivosti na ekonomski ciklus tijekom prethodnih godina snažno pridonosila kvarenju kvalitete kreditnog portfelja.

Slika 4. Struktura djelomično nadoknadivih i potpuno nenadoknadivih kredita banaka trgovačkim društvima po djelatnostima¹⁴

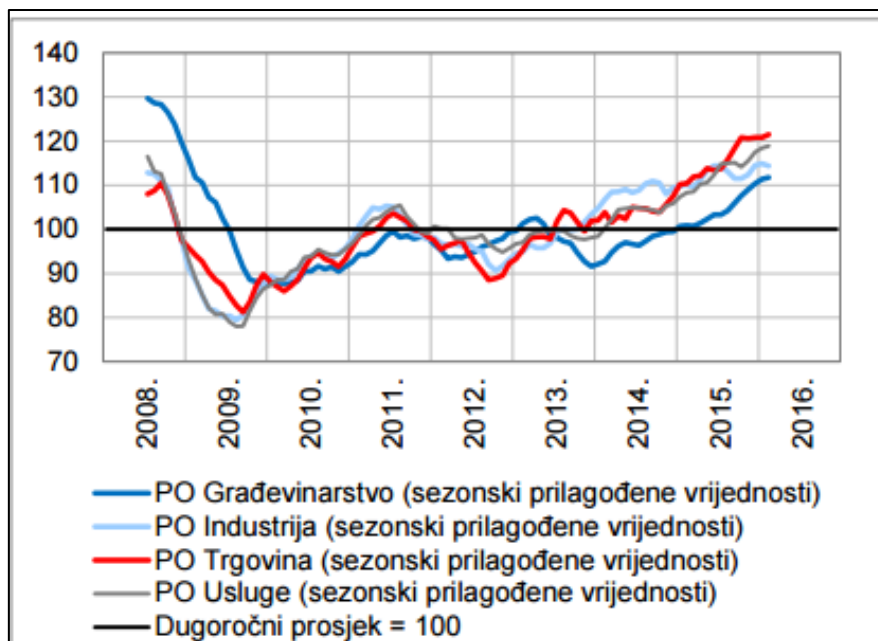
Izvor: HNB, www.hnb.hr

Ako na primjer aktualno ometanje prirodnog tržišnog trenda rasta kredita ne predstavlja optimalnu politiku, predugo zadržavanje tih mjera odnosno određivanje preniske dopuštene (ili neoporezovane) stope rasta kredita moglo bi utjecati na sljedeće razdoblje usporavanja tako da ga produži i produbi. Mehanizam djelovanja mogao bi biti onaj kojega ističe Mishkin (2008): „...problemi na financijskim tržištima mogu se preliti na šire gospodarstvo i imati negativne učinke na proizvodnju i zaposlenost. Nadalje, negativni učinci na proizvodnju i zaposlenost imat će povratni učinak na cijene imovina i tako stvoriti zatvoreni krug ...

U svakom slučaju, krediti i njihov učinak na proizvodnju i zaposlenost predstavljaju najvažniji iskaz uloge banaka u gospodarskom sustavu. Bez dobro obavljene usluge platnoga

¹⁴ <http://www.hnb.hr/documents/20182/950978/hbilden-o-bankama-29.pdf/f037d986-a62d-402a-bb32-9794e88a1a51>

prometa i prikupljanja štednje nema ni uloge banaka na kreditnom tržištu gdje nastaje najvažniji neizravni učinak na rast i zapošljavanje.¹⁵

Slika 5. Pokazatelji poslovnog optimizma¹⁶

Izvor: HNB, www.hnb.hr

¹⁵ <http://www.arhivanalitika.hr/dat/HUB%20Analiza%209.pdf>

¹⁶ https://www.hnb.hr/documents/20182/499482/hp05042016_Vujcic_Esplanade_prezentacija.pdf/4ff4169f-6a75-4b9c-85ba-15990f16f339

6. OČEKIVANJA BUDUĆIH TRENDOVA

Optimalni portfolio predstavlja svaki portfolio koji se nalazi u efikasnoj granici. Izbor jednog portfolija između više optimalnih portfolija za pojedinog ulagača ovisi isključivo o njegovoj funkciji korisnosti, tj. njegovoj averziji prema riziku i ili želji za većim profitom. Budući da je funkcija korisnosti u samoj osnovi izbora optimalnog portfolija, a upravo njen koncept i način određivanja postojebrojne kritike, sasvim je razumno da optimalni portfolio koji izabere auto kao svoj optimalni neće biti jednak privlačan drugim osobama.

Financijsko tržište predstavlja skup ponude i potražnje za financijskim sredstvima. Hrvatska je tranzicijska zemlja čija je najznačajnija karakteristika promjenjivost okoline, što se očituje u svim aspektima gospodarskog života države, pa tako i na financijskim tržištima. Hrvatska je od osamostaljenja prošla kroz značajne strukturne promjene. Najznačajnije promjene se odnose na zamjenu društvenog, privatnim vlasništvom, zamjenu socijalizma, kapitalizmom i tržišnom ekonomijom, te osnivanje i nastanak novih do tada nepoznatih financijskih institucija i oblika ulaganja. Slaba razvijenost tržišta kapitala posljedica je političkih, socioloških i ekonomskih čimbenika. Osnovna karakteristika hrvatskog financijskog tržišta kao i financijskih tržišta ostalih zemalja u tranziciji je slaba razvijenost i nelikvidnost, te snažna premoć banaka i institucija kredita i oročenih depozita nad svim financijskim institucijama i oblicima zaduživanja i investiranja. To znači da je i dalje osnovni oblik zaduživanja u Hrvatskoj, upravo kredit, a stanovništvo ne ulaže u vrijednosne papire pa čak ni u državne obveznice, nego svoje štednju plasira u obliku depozita na bankovne račune, smatra se da će se takva tendencija nastaviti svedo većeg gospodarskog rasta i veće financijske sigurnosti.¹⁷

Nakon gospodarske krize iz koje je Hrvatska izašla došlo do preslagivanja investicija unutar investicijskog portfelja u smislu vrste vrijednosnih papira u koje se ulaže te značajnosti pojedine kategorije financijske imovine.

Može se zaključiti da je globalna financijska kriza imala značajan utjecaj na promjenu strukture investicijskog portfelja društava te da je uzrokovala promjene u kreiranju investicijske politike u razdoblju nakon nastupa globalne financijske krize. To je rezultiralo konzervativnijom investicijskom politikom, odnosno povećanjem ulaganja u sigurnije

¹⁷ <http://www.cek.ef.uni-lj.si/magister/zikovic513.pdf>

plasmane poput državnih obveznica i depozita u bankama, a smanjivanjem ulaganja u dionice i udjele u investicijskim fondovima. Najveći udio ulaganja odnosi se na ulaganja u najsigurnije investicijske kategorije koji obuhvaćaju vrijednosne papire koje izdaje Republika Hrvatska, Hrvatska narodna banka i Hrvatska banka za obnovu i razvitak te dužničke vrijednosne papire za koje je Republika Hrvatska dala jamstvo. Ukoliko se ulaže u vrijednosne papire s promjenjivim prinosom, zaključuje se da je volatilitnost investicijskog portfelja veća što je duži prosječni rok do njegova dospjeća. Ipak, analizom kretanja vrijednosti ukupne imovine kao i ukupnih ulaganja u Hrvatskoj u promatranom razdoblju primjetan je trend konstatnog porasta njihove vrijednosti ulaganja u vrijednosne papire

Također, trendovi kretanja vrijednosti ulaganja u ukupnoj aktivni svih financijskih institucija upućuju na zaključak da se u vrijeme krize i recesije povjerenje javnosti mijenja u korist tradicionalnih financijskih institucija i posrednika te raste potražnja za tradicionalnim financijskim proizvodima poput štednih depozita u bankama i klasičnim oblicima osiguranja, dok istovremeno dolazi do smanjenja potražnje za ulaganjem u dionice, nekretnine i udjele investicijskih fondova zbog visoke neizvjesnosti i rizika ulaganja. U budućim razdobljima potrebno je istražiti i analizirati primijenjenu metodu upravljanja investicijskim portfeljem u Hrvatskoj i odabranim razvijenim i tranzicijskim zemljama te analizirati utjecaj globalne financijske krize na promjene u istima. Nadalje, predlaže se analiza vrijednosti efikasnosti, odnosno prinosa od ulaganja u određenom promatranom razdoblju. Zaključno, promatrano s aspekta utjecaja globalne financijske krize na stanje i kretanja na tržištu, potrebno je postojeće istraživanje proširiti analizom utjecaja financijske krize na kapacitet i obujam prodaje, odnosno kretanje premijskih prihoda kako u budućnosti nebi došlo do istih problema.

Svi investitori moraju znati da se tržište stalno mijenja, da s promjenama dolaze iznenađenja te da uvijek postoji rizik. Sreća se gradi i gubi na tržištu na primjer - dionica, ali dugoročno ovo tržište nadvladava sve ostale investicijske opcije. Međutim, rizik je uvijek prisutan. Zato je nužno da svaki investitor ili potencijalni investitor pažljivo odluči o svojoj toleranciji rizika te postavi jasne investicijske ciljeve koji odražavaju tu toleranciju rizika.

Politike banke trebaju na primjeren način uključivati validaciju svih internih modela za procjenu kreditnog rizika. Procjena kreditnog rizika i provođenje ispravaka vrijednosti za gubitke po kreditima mogu uključivati modele za mjerenje rizika i procjene koje se temelje na pretpostavkama. Modeli se mogu koristiti u različitim aspektima procesa procjene kreditnog rizika uključujući bodovanje kredita, procjenu ili mjerenje kreditnog rizika kako na razini

pojedinačnih transakcija tako i na razini cjelokupnog portfelja, administraciju portfelja, testiranje otpornosti na stres kredita ili portfelja i raspodjelu kapitala. Globalna financijska kriza, koja je snažno uzdrmala temelje gospodarskih sustava diljem svijeta, nedvojbeno je potvrdila da postojeći bankarski sustav nije dovoljno stabilan da bi uspješno prebrodio krizno razdoblje. Promjene koje donosi budućnost usmjerene su ka jačanju kapitaliziranosti bankarskog sustava, kako bi se isti mogao kvalitetnije suočiti s neizbježnim budućim kriznim razdobljima.

Proteklu je godinu obilježio početak oporavka kreditiranja poduzeća uz početak smanjenja kamatnih stopa. Za razliku od kredita stanovništvu, krediti poduzećima ponovo se kreću prema dugoročnom rastućem trendu. Anketno mjerenje strogosti kreditnih politika banaka pokazuje da su banke započele s relaksacijom kriterija za odobravanje kredita. S obzirom na uobičajeno pozitivnu vezu između kreditne i ukupne ekonomske aktivnosti, zaokret kreditnoga trenda treba tumačiti u sprezi sa zaustavljanjem padajućeg trenda ukupne ekonomske aktivnosti. Za očekivati je da će se takvi trendovi nastaviti i u ovoj godini. Međutim, kao i do sada, trendove će profilirati kreditiranje velikih poduzeća. Segment malih i srednjih poduzeća (SME) najviše je stradao u ovoj krizi: rizici su eskalirali do takve mjere da banke nisu mogle riskirati pojačano kreditiranje toga dijela kreditnog portfelja. Ipak, se može očekivati početak oporavka kreditiranja stanovništva u dijelu stambenih kredita, kao i SME segmenta (oba po stopama od oko 6%). Banke očekuju i nastavak bržeg rasta kredita velikim poduzećima po stopama od oko 12%.¹⁸

Hrvatska zahvaljujući mjerama HNB-a za vrijeme krize nije doživjela kreditni slom. Kreditiranje poduzeća raslo je, kao i inozemni izvori financiranja. No, unatoč rastu kreditiranja, BDP je padao. Međutim, banke su još uvijek nesklone preuzimanju rizika, ali uvjeti kreditiranja ipak se ublažuju, a smanjuju se i kamatne stope, čiji je daljnji pad ograničen kreditnim rejtingom države.

Hrvatski je korporativni sektor među najzaduženijima u Srednjoj i Istočnoj Europi, odnosno oko trećine korporativnog duga prekomjerno je, a glavna prepreka dobivanju kredita je manjak kolaterala poduzeća koja nisu prezadužena, a to su prije svega mala i srednja poduzeća. Ulogu u financiranju poduzeća moraju imati i drugi izvori financiranja, kao što su *equity* fondovi ili međunarodne financijske institucije.

¹⁸ <http://www.arhivanalitika.hr/dat/hubanalyze%2029%20kreditipod.pdf>

Rast kreditiranja ne može se smatrati ključnim činiteljem ni formulom za konačni oporavak hrvatskoga gospodarstva, već to mora biti rast izvoza i povećanje konkurentnosti domaće ekonomije. Ono što Hrvatska narodna banka može učiniti jest nastaviti osiguravati visoku likvidnost bankovnog sustava, vodeći pritom računa o stabilnosti tečaja domaće valute i ukupnoj financijskoj stabilnosti sustava.¹⁹

¹⁹ <https://www.hnb.hr/-/kredit-i-gospodarski-rast-kako-pobijediti-rizike->

7. ZAKLJUČAK

Pod pojmom kreditnog portfolija banke podrazumijeva se grupu kredita ili svi krediti u aktivi banke koje je menadžment banke strukturirao prema korisnicima kredita. Primjera radi, krediti mogu biti: komercijalni, investicioni, hipotekarni, agrarni, stambeni, potrošački. Da bi banke uspješno poslovale na tržištu, svaka treba imati razvijen sistem upravljanja kreditnim rizikom. Najčešće je u pitanju iscrpna klasifikacija. Provedbom različitih oblika klasifikacije, moguće je pratiti način servisiranja dugova od strane klijenata prema bankama. Svaka kategorija u klasifikaciji ima svoja obilježja, parametre i karakteristike, pri čemu svaka banka vrši prilagođavanje prema svojim potrebama. Bankama nije cilj da se što više kredita odobri, već da se novac plasira samo kod najkvalitetnijih klijenata, na taj način postiže se sigurnost u poslovanju. Banke stalno prate otplatu kredita, tako da mogu normalno poslovati, ukoliko klijenti zapadnu u različite financijske probleme. Može se izvući zaključak da ne postoji jedinstveno rješenje problema evaluacije kreditnog rizika kojem su izložene banke. Umjesto toga, postoje različiti pristupi/modeli. Svaki od njih ima svoje snage i slabosti, koje rizik menadžeri, u principu, trebaju razumjeti; svaki je najprikladniji za točno određene svrhe evaluacije kreditnog rizika i svaki se mora uzeti u obzir kod nove generacije kreditnih modela i daljnjeg unapređenja metodologije upravljanja kreditnim rizikom. Za kreditni portfolio se kaže da ima kvalitetu ukoliko postoji potpuna suglasnost sa kreditnom strategijom i politikom banke, ukoliko su precizno definirani svi elementi kreditnog portfolija, i ukoliko su mjerljive performanse kreditnog portfolija. Zaključuje se da se u vrijeme krize i recesije preferencije javnosti mijenjale u korist tradicionalnih financijskih posrednika te došlo do povećane potražnje za štednim depozitima i klasičnim oblicima osiguranja. Osim promjene u visini investicijskog portfelja, financijska kriza dovela je i do, prethodno spomenutih, promjena u njegovoj strukturi. Te promjene najizraženije su kod ulaganja u dužničke vrijednosne papire i druge vrijednosne papire s fiksnim prinosom te ulaganja u dionice i druge vrijednosne papire s promjenjivim prinosom

LITERATURA

1. Bašić, T.: *Ovo su najtraženiji krediti u bankama u Hrvatskoj*, Poslovni.hr, 2013., <http://www.poslovni.hr/poduzetnik/najtrazeniji-su-krediti-za-obrtna-sredstva-233501> (22.08.2016.)
2. Poslovni dnevnik, <http://www.poslovni.hr/leksikon/portfelj-ulaganja-1863>, (31.08.2016.)
3. Ppt: *Upravljanje rizikom kreditnog portfolija banke*, http://www.ef.uns.ac.rs/Download/korporativno_i_investiciono_bankarstvo/staro/2009-03-24_upravljanje_rizikom_kreditnog_portfolija_banke.pdf (01.09.2016.)
4. Perić, R.: *Zaštita od kreditnog rizika optimizacijom kreditnog portfolija i politikom rezervisanja*, Civitas, broj 3, http://www.civitas.rs/03/article/pdf/Civitas03_article12.pdf, (02.09.2016.)
5. Laušić, F.: *Pet je posto loših kredita*, 2008., <http://www.poduzetnistvo.org/news/pet-je-posto-losih-kredita> (02.09.2016.)
6. HNB: *Bilten o bankama*, Zagreb, 2016., <http://www.hnb.hr/documents/20182/950978/hbilten-o-bankama-29.pdf/f037d986-a62d-402a-bb32-9794e88a1a51>
7. Vunjak N., Antonijević T.: *Strategija upravljanja kreditnim portfolijom banke*, Subotica 2008., str. 48
8. Prohaska Z., Olgić Draženović B., Suljić S.: *Hrvatska financijska tržišta i institucije u procesu uključivanja u EU*, br. – 081 - 0811 403 - 1411 Ministarstva znanosti obrazovanja i športa u RH, str. 212, <https://bib.irb.hr/datoteka/547422.UlogaBanakauRecesijiHrvatskogGospodarstva.pdf> (03.09.2016.)
9. HUB Analiza: *Kredit i gospodarski rast: Od teorija do stvarnosti*, Broj 9, 2008. <http://www.arhivanalitika.hr/dat/HUB%20Analiza%209.pdf> (31.08.2016.)
10. Žiković, S.: *Formiranje optimalnih portfolija hrvatskih dionica i mjerenje tržišnog rizika primjenom VaR metode*, Magistarski rad, Ljubljana 2005., <http://www.cek.ef.uni-lj.si/magister/zikovic513.pdf> (25.08.2016.)
11. HUB analize: *Rast kreditiranja poduzeća u krizi: što leži iza pozitivnih brojki?*, Broj 29, 2011., <http://www.arhivanalitika.hr/dat/hubanalize%2029%20kreditipod.pdf> (21.08.2016.)

12. Vujčić, B.,: *Beskreditni oporavak i perspektive poticanja kreditiranja*, 2016.,
https://www.hnb.hr/documents/20182/499482/hp05042016_Vujcic_Esplanade_prezentacija.pdf/4ff4169f-6a75-4b9c-85ba-15990f16f339 (05.09.2016.)
13. Jakovčević, D.: *Upravljanje kreditnim rizikom u suvremenom bankarstvu*, TEB
POSLOVNO SAVJETOVANJE D.O.O., Zagreb, 2000., str. 165.
14. Greuning, H., Brajovic Bratanovic, S.: *Analiza i upravljanje bankovnim rizicima*,
Drugo izdanje, Mate, Zagreb 2003., str. 137.

POPIS TABLICA

Tabela 1. Dani krediti.....	12
-----------------------------	----

POPIS SLIKA

Slika 1. Ciljevi kreditnog portfolija banke	14
Slika 2. Stope promjene kredita banke	16
Slika 3. Struktura kredita banaka trgovačkim društvima po djelatnostima.....	20
Slika 4. Struktura djelomično nadoknadivih i potpuno nenadoknadivih kredita banaka trgovačkim društvima po djelatnostima	21
Slika 5. Pokazatelji poslovnog optimizma	22